

24.8.2020

EOAK/5566/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

Aluehallintoviraston menettely valvonnassa

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Pohjois-Suomen aluehallintoviraston menettelyä sijaishuollon valvontaa koskevassa asiassa.

Kantelun mukaan aluehallintovirasto ei ollut ryhtynyt riittäviin toimiin kantelijan tekemien epäkohtailmoitusten johdosta. Kantelija kertoi, että hänen yhteydenottojaan sekä tekstiviestejä ei käsitelty kanteluna eikä sijaishuoltopaikan menettelyjä kantelijan ja muiden sijoitettujen lasten kohtelussa ja rajoitustoimenpiteiden käytössä ryhdytty riittävästi selvittämään.

2 SELVITYS

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto antoi kirjoituksen johdosta selvitystä. Tämä selvitys on kokonaisuudessaan tämän päätöksen liitteenä.

3 RATKAISU

3.1 Kantelukirjoituksen sisältö ja saatu selvitys

Kantelukirjoituksen liitteenä olleista tekstiviesteistä, jotka oli lähetetty aluehallintoviraston viranhaltijalle, ilmenee että kantelija kertoi silloisen sijaishuoltopaikkansa rajoituksista, laitoksen käytännöistä ja sijoitettujen lasten kohtelusta, jotka olivat kantelijan mukaan epäasiallisia. Kantelija pyysi, että hänen nimeään ei asiaa selvitettäessä mainita, koska kantelija lähettämänsä tekstiviestin mukaan pelkäsi laitoksen vastatoimia.

Tekstiviesteihin kantelijalle annetuista vastauksista ilmenee, että aluehallintovirasto oli kantelijan tekstiviestien johdosta ollut yhteydessä laitoksen silloiseen toiminnasta vastaavaan henkilöön.

Aluehallintoviraston kantelijalle lähettämistä viesteistä ilmenee, että kantelijaa ohjattiin ottamaan yhteyttä epäkohtien osalta laitoksen toiminnasta vastaavaan henkilöön. Kantelijaa ohjattiin myös ottamaan yhteyttä omaan sosiaalityöntekijään.

Aluehallintoviraston antamassa selvityksessä on kerrottu, että aluehallintovirasto ryhtyi selvityksestä ilmeneviin valvonnallisiin toimenpiteisiin kantelijan yhteydenottojen johdosta. Selvityksen mukaan kantelijan lähettämät viestit eivät koskeneet häntä itseään, vaan yksikön muita nuoria.

Aluehallintovirasto on selvityksessään todennut, että se on neuvonut ja ohjannut kantelijaa ja ottanut yhteyttä kyseiseen sijaishuoltoyksikön toiminnasta vastaavaan vastuuhenkilöön.

Yksikköön tehtiin marraskuussa 2017 aluehallintoviraston lupatarkastus, jonka yhteydessä kantelijan esiintuomia epäkohtia käsiteltiin laitoksen silloisten työntekijöiden kanssa. Käynnin yhteydessä laitoksen vastuuhenkilöiden kanssa keskusteltiin laitoksen kasvatuskäytännöistä, lasten kohtelusta ja rajoitustoimenpiteistä.

Aluehallintoviraston selvityksestä ilmenee, että laitoksesta oli tullut aluehallintovirastolle myös muita epäkohtailmoituksia. Laitokseen tehtiin aluehallintoviraston tarkastus huhtikuussa 2018, jonka johdosta aluehallintovirasto antoi ratkaisunsa elokuussa 2018.

Kantelijan myöhempään kanteluun on annettu erikseen aluehallintoviraston ratkaisu.

Todettakoon, että määräyksestäni tehtiin laitokseen ennalta ilmoittamaton tarkastus 21.–22.8.2018. Tarkastuksella havaittiin useita epäkohtia sijoitettujen lasten kohtelussa ja rajoitustoimenpiteiden käytössä, jotka olivat osin samoja, mistä kantelijakin oli ottanut yhteyttä aluehallintovirastoon. Tarkastuksella tehdyt havainnot ja tekemäni johtopäätökset sisältyvät tarkastuspöytäkirjaan (EOAK/4099/2018).

Tarkastushavaintojeni johdosta pyysin aluehallintovirastoa tekemään jatkotarkastuksen. Aluehallintoviraston selvityksestä ilmenee, että tällainen jatkotarkastus tehtiin myöhemmin vuonna 2019.

3.2 Arvioni

Lastensuojelulain 80 §:n mukaan aluehallintoviraston on seurattava lastensuojelulaitosten toimintaa sen lisäksi mitä lastensuojelulain 79 §:ssä säädetään omasta aloitteestaan tapahtuvien tarkastuskäyntien avulla ja erityisesti valvottava lastensuojelulain 11 luvun nojalla tehtäviä rajoituksia lastensuojelulaitoksissa. Aluehallintoviraston on valvontaa toteuttaessaan varattava lapselle tilaisuus luottamukselliseen keskusteluun aluehallintoviraston edustajan kanssa.

Suomea sitovan YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 25 artikla edellyttää muun muassa sijaishuollossa olevien lasten hoidon ja olosuhteiden valvontaa. Sijaishuollon valvonnassa on kiinnitettävä erityisesti huomiota lapsen hoidon ja huolenpidon järjestämiseen, käytettäviin rajoitustoimenpiteisiin ja siihen, millä tavoin lapsen etu sijaishuoltopaikassa toteutuu.

Totean, että aluehallintovirastoilla on valvontaviranomaisena keskeinen asema sijoitetun lapsen oikeusturvan varmistamisessa.

Olen aikaisemmissa kannanotoissani korostanut, että jotta valvonta ylipäättään olisi tehokasta, tulisi valvontakäyntejä tehdä myös yllätystarkastuksina sekä sellaisina aikoina, jolloin lapset ovat sijaishuoltopaikassa. Jos tarkastuskäynnit tehdään pelkästään virka-aikana, ei sijoitetuilla lapsilla ole aina mahdollisuutta keskustella tarkastusta toimittavan viranomaisen kanssa siten kuin lainsäädäntö edellyttää. Korostan, että tarkastuskäynnillä lapselle tulee varata tilaisuus kahdenkeskiseen keskusteluun. Näiden keskustelujen avulla valvontaviranomainen voi seurata lasten kohtelua ja olosuhteita sekä yksittäistapauksissa että yleisesti sekä arvioida lastensuojelulaitoksen toimintaedellytysten täyttymistä.

Saamastani selvityksestä ilmenee, että aluehallintovirasto on kantelijan yhteydenottojen jälkeen ryhtynyt selvittämään kantelijan esiintuomia epäkohtia. Kantelijaan on oltu yhteydessä välittömästi hänen lähettämiensä viestien johdosta.

Totean, että kantelija oli pyytänyt omien tietojensa salaamista, koska hän pelkäsi itselleen koituvia seuraamuksia. Korostan, että lapselle tai muillekaan asiaan osallisille tai työntekijöille ei saa aiheutua kielteisiä seuraamuksia siitä, että valvontaviranomainen ryhtyy toimenpiteisiin sille tehdyn epäkohtailmoituksen, kantelun tai muun yhteydenoton johdosta.

Aluehallintovirasto on minulle antamassaan selvityksessään selvittänyt myös sitä, miten se käsittelee erityisesti alaikäisten lasten sille tekemiä kirjoituksia, kanteluita tai yhteydenottoja. Selvityksen mukaan, mikäli yhteydenotto tulee puhelimitse, epäkohtailmoitusta selvitetään ensin asiasta keskustellen antaen yhteydenottajalle tarvittaessa ohjausta ja neuvontaa. Yhteydenottajalta voidaan selvityksen mukaan kysyä, onko hän tehnyt asiassa sosiaalihuollon asiakaslain tarkoittaman muistutuksen, ollut omaan sosiaalityöntekijäänsä yhteydessä, selvittänyt asiaa sijaishuoltopaikan esimiehelle ja onko asia mahdollisesti saatettu jo toiselle viranomaiselle käsiteltäväksi.

Näissä yhteydenotoissa kerrotaan aluehallintoviraston selvityksen mukaan myös mahdollisuudesta tehdä asiasta kirjallinen ilmoitus, kantelu tai muu yhteydenotto. Kun kysymyksessä on lapsi, tällainen epäkohtailmoitus voidaan ottaa vastaan myös suullisesti, erityisesti jos kirjallisen ilmoituksen tekeminen on haastavaa tai se ei muutoin ole mahdollista.

Mikäli lapsi ottaa yhteyttä esimerkiksi tekstiviestillä tai muutoin teknisiä välineitä käyttäen, lapsen otetaan pääsääntöisesti yhteyttä soittamalla lapselle.

Pidän aluehallintoviraston edellä kuvattua käytäntöä perusteltuna ja lapsen oikeuksia edistävänä. Mielestäni on tärkeää, että lasten yhteydenottoihin suhtaudutaan vakavasti ja tarvittaessa ryhdytään, kuten aluehallintovirastokin on selvityksessään ilmoittanut, suullisenkin sille tehdyn ilmoituksen johdosta asian vaatimiin toimenpiteisiin.

4 TOIMENPITEET

Aluehallintovirasto on selvityksessään kiistänyt kantelijan esittämän siitä, ettei hänen yhteydenottojensa johdosta ryhdytty riittäviin valvontatoimenpiteisiin. Saamastani selvityksestä ilmenee, että aluehallintovirasto on ryhtynyt lastensuojelulaissa säädettyihin valvontatoimenpiteisiin. Totean, että en voi ratkaisussani enää jälkikäteen ottaa kantaa siihen olivatko nämä toimenpiteet riittäviä ja tarpeeksi tehokkaita. Viittaan kuitenkin niihin havaintoihin, jotka ilmenevät kyseiseen laitokseen tehdyn tarkastuksen tarkastuspöytäkirjassa.

Saamastani selvityksestä ei ilmene suojattiinko kantelijaa siten kuin hän oli aluehallintovirastolle lähettämässään viestissä nimenomaisesti pyytänyt. Tämän takia kiinnitän aluehallintoviraston huomiota yleisesti seuraavaan. Valvontaviranomaisen on suojattava kantelijaa aina ja erityisesti silloin, jos kantelija on tuonut esiin mahdollisten vastatoimien uhan. Valvontaviranomaisella on korostettu suojaamisvelvollisuus silloin, kun kantelijana on haavoittuvassa asemassa oleva henkilö, kuten tässä alaikäinen kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi. Valvontaviranomaisen velvollisuutena on myös selvittää kantelijalle ja erityisesti lapselle, miten hän voi toimia, mikäli häneen

kohdistetaan haitallisia seuraamuksia tai vastatoimia hänen yhteydenottojensa tai kantelukirjoituksensa johdosta. Mikäli vastatoimiin ryhdytään, on valvontaviranomaisen reagoitava tällaiseen menettelyyn välittömästi.

Totean vielä, että tämän asian yhteydessä saamani selvityksen perusteella pidän aluehallintoviraston käytäntöjä lasten kanteluiden ja yhteydenottojen käsittelyssä myönteisenä ja sijoitettujen lasten edun mukaisena.

Kirjoitus ei anna muuhun kuin että lähetän tästä ratkaisustani jäljennöksen aluehallintovirastolle.